

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
INNOVATSION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI

BOSHLANG'ICH TA'LIM SIFAT VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH: STRATEGIYA, INNOVATSIYA VA ILG'OR TAJRIBALAR

xalqaro ilmiy-amaliy anjumani

MATERIALLARI

20 сентябрь 2021 йил

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

**“BOSHLANG'ICH TA'LIM SIFAT VA
SAMARADORLIGINI OSHIRISH: STRATEGIYA,
INNOVATSIYA VA ILG'OR TAJRIBALAR”
MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMANI
MATERIALLARI**

**«ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА И ОПТИМИЗАЦИЯ
ЭФФЕКТИВНОСТИ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ:
СТРАТЕГИЯ ИННОВАЦИИ И ПЕРЕДОВЫЕ ОПЫТЫ
ОБУЧЕНИЯ»
МАТЕРИАЛЫ
МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ**

**“IMPROVING THE QUALITY AND EFFECTIVENESS OF
PRIMARY EDUCATION: STRATEGY, INNOVATION
AND BEST PRACTICES”
INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE**

20 sentyabr 2021yil

Buxoro

Anjuman O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2021 yil 16 iyundagi oliy ta'lim tizimidagi ustuvor vazifalarga bag'ishlangan videoselektor yig'ilishi, "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi hamda "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmonlariga, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 2 martdagi № 78-F sonli farmoyishi, O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2021 yil 6 mart 122-sonli buyruq, Buxoro davlat universitetining 2021 yil 13 martdagi 152-U-sonli buyrug'iga muvofiq tashkil etilmoqda.

Konferensiyaning maqsadi: Boshlang'ich ta'lim sifat va samaradorligini oshirish muammolari va uning yechimlarini topish, hozirgi rivojlanish tendensiyalarini muhokama qilish, boshlang'ich ta'limning yetakchi mutaxassislar bilan tajriba almashish hamda ushbu sohadagi so'nggi tadqiqot usullarini ommalashtirishdan iborat.

DASTURIY QO'MITA

Xamidov Obidjon Xafizovich – BuxDU rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor, rais;

Qahhorov Otabek Siddiqovich - BuxDU ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, iqtisodiyot fanlari doktori, rais o'rinbosari;

Mustafaeva Dilfuza Ne'matilloevna – Buxoro viloyati xalq ta'limi boshqarmasi boshlig'i

To'rxanov Qahramon Rahimboyevich – Maktabgacha va Boshlang'ich ta'lim fakulteti dekani, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent, a'zo;

Ro'ziyeva Mohichelra Yoqubovna – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedra mudiri, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, a'zo;

Jamilova Bashorat Sattorovna – filologiya fanlari nomzodi, Buxoro davlat universiteti professori, a'zo;

Istamova Shohida Maxsudovna – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi, a'zo

TASHKILY QO'MITA

Qahhorov O.S. – BuxDU ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, iqtisodiyot fanlari doktori, rais

Q.R.To'rxanov – Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti dekani, a'zo

M.Y.Ro'ziyeva – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasini mudiri, a'zo.

Rashidov U.U. – Moliya iqtisodiyot bo'yicha prorektor, a'zo

Zaripov G.T. – Ilmiy-tadqiqot, innovatsiyalar va ilmiy pedagogik kadrlarni tayyorlash bo'limi boshlig'i, a'zo

G.R.Akramova – Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha mas'ul, a'zo

B.S.Jamilova – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasini professori, a'zo.

Sh.M.Istamova – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasini dotsenti, a'zo.

S.R.Akramova – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasini o'qituvchisi, kotib

Mas'ul muharrir:

M.Yo.Ro'ziyeva, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Taqrizchilar:

A.R.Hamroev, pedagogika fanlari doktori, professor

N.O.Safarova, filologiya fanlari nomzodi, dotsent

Ota-onangizning ismlari nima?
Ular qayerda ishlaydilar?
Ota-onangiz bilan nima qilishni yaxshi ko'rasiz? Bolalar oilaviy fotosuratlariga qarab o'z oilasi haqida gapirib beradi. Filcha: Yaxshi bolalar. Qanday kuchli, mehribon va do'stona oilangiz bor. Men ham albatta, onamni topaman! Endi esa bolalar o'ynaymiz.

Bobom kattaroq, dadam....(yoshroq)

Onam yoshroq, buvim (katta)

Dadam balandroq, onam...(pastroq)

Ota katta, o'g'il ... (kichkina)

6. Jismoniy daqiqa.

Bizning uyda kim yashaydi? Bir, ikki, uch, to'rt (Qo'llar qarsak chaladi) Bizning uyda kim yashaydi (Turgan joyda yuriladi)

Bir, ikki, uch, to'rt, besh (Turgan joyda sakrash)

Ularning barchasini snashim mumkin (Bir joyda yurish)

Otam, onam, akam, singlim. (Qo'llar qarsak chaladi)

Filcha : Bolalar menga siz bilan o'ynash juda yoqdi. Men endi ketishim kerak, chunki onamni tezroq topishim kerak. Xayr, bolalar! Tarbiyachi va bolalar: Alvido filcha! Tez orada onangizni topishingizni tilaymiz!

7. Refleksiya. Bolalar rangli qalam bilan oila a'zolarini portretini chizishadi, oila a'zolarining tashqi qiyofasidagi xarakterli xususiyatlarini ajratib ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim sohasida bo'lajak tarbiyachilarning innovatsion faoliyatini klaster yondashuv asosida modellashtirish texnologiyalarini amaliyotda tatbiq qiladi, nazariy bilimlarni amaliyotga bog'lab ko'nikmalar oladi, bo'lajak ish joylarida o'z o'rnini topib tayyor kadr sifatida mehnat faoliyatini yuritadi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida»gi Qonuni Toshkent sh., 2019-yil 16- dekabr. O'RQ-595-son

2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning Davlat Standarti». 2020-yil 22-dekabrda 802-son

3. Djanpeisova G.E. «Maktabgacha yoshdagi bolalarning matematik ta'limda modellashtirish usullaridan foydalanish» Maktabgacha ta'lim jurnali-2017 y.

4. Bolalarni maktabga tayyorlashda ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari . Oysha Hasanboyeva: Maktabgacha ta'lim fidoyisi va oilashunosi. Respublika ilmiy konferensiya materiallari Тошкент – 2020.72-74 bet

YOSH AVLOD RUHIY VA MA'NAVY DUNYOSINI BOYITISHDA QAHRAMONLIK EPOSINING O'RNI

DOI: 10.53885/edinres.2021.17.14.046

Sharipova Maxbuba Baxshilloevna
BuxDU, Maktabgacha ta'lim kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada maktabgacha ta'lim tizimida milliy epik dostonlarimizni o'rgatish orqali yosh avlodning ruhiy va ma'naviy dunyosini boyitish masalasi bayon etilgan.

Аннотация: В статье рассматривается проблема обогащения духовного и духовного мира подрастающего поколения путем преподавания нашего национального эпоса в системе дошкольного образования.

Annotation: The article addresses the issue of enriching the spiritual and spiritual world of the younger generation by teaching our national epic epics in the preschool education system.

Kalit so'zlar: xalq og'zaki ijodi, folklor, ma'naviy, tarbiyashunos, hikmat, donolik, aql-zakovat, oqilona, yozma adabiyot, maqol, naql, otalar so'zi, donolar so'zi.

Ключевые слова: устное народное творчество, фольклор, духовный, воспитатель, мудрость, ум, сообразительность, разумный, литература, пословица, афоризм, слово отцов, слово мудрецов.

Kewords: folklore, folklore, wise, spiritual, tutor, orally, wisdom, mind, ingenuity, reasonably, literature, proverb, aphorism, words of fathers, words of wise men.

Xalq og'zaki ijodi namunalari ma'naviy qadriyatlar tizimining asoslaridan bo'lib, xalqimizning uzoq asrlik o'tmish tarixi, yashash tarzi, urf-odatlar, axloqiy qarashlari, tafakkuri, olamni badiiy-estetik idrok etishning o'ziga xos shakli sifatida beqiyos qadr-qimmatga ega. Folklor asarlari mag'zidagi hikmat har bir davrda yangidan anglanadi, zamon talablariga mos talqin topadi, xalqning ma'nau boyishiga xizmat qiladi. Xalqimizning mustaqillikka erishgani va jahon hamjamiyatida munosib o'rnini egalashi tarixiy voqea sifatida folklorshunoslik sohasining ham yangi bosqichga chiqishiga imkon yaratdi.

Mamlakatimizda xalqimizning yuksak badiiy ijodiyoti asosida yaratilgan nomoddiy madaniy meros durdonalarini asrab-avaylash, xalq og'zaki ijodining qadimiy an'alarini tiklash va milliy qadriyatlarni izchil rivojlantirish, ijodiy uyushmalar hamkorligida baxshi va dostonchilar ijodining eng yaxshi namunalarni targ'ib qilish borasida keng ko'lamlı ishlar amalga oshirildi. Bu borada O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori(304-26.04.2018) "Baxshichilik va dostonchilik san'atini yanada rivojlantirish hamda takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi hujjat xalq dostonlarining o'zbek madaniyati va san'atidagi o'rni hamda ahamiyatini yanada oshirish, shuningdek, o'quv-uslubiy adabiyotlar yaratish, baxshichilik va dostonchilik san'atini ommaviy axborot vositalari, internet tarmog'i orqali mamlakatimizda hamda chet ellarda targ'ib etish, ustoz baxshilar va dostonchilar, soha olimlari va mutaxassislari, iqtidorli yosh baxshilar hamda doston ijrochilari faoliyatini moddiy va ma'naviy jihatdan qo'llab-quvvatlash, yosh avlodni mardlik, halollik, milliy va umuminsoniy qadriyatlar, ona yurtga va ajdodlar merosiga yuksak sadoqat ruhida tarbiyalash ko'zda tutilgan.

O'zbek folklorshunosligi, matnshunoslik, etnografiya yo'nalishida ta'limning insonparvar, demokratik tamoyillari negizida shaxs ma'naviyatini erkinlashtirish hamda uning ustivor yo'nalishlarini amalga tatbiq etishga oid nazariy yondashuvlar; O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016 yil 13 maydagi «Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universitetini tashkil etish to'g'risida»gi PF-4794-son Farmoni, 2017 yil 17 fevraldagi PQ-2728-son «Markazlar akademiyasi faoliyati, ilmiy tadqiqot ishlarini tashkil etish, boshqarish va moliyalashtirishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi, 2017 yil 24 maydagi «PQ-2995-son «Qadimiy yozma manbalarni saqlash, tadqiq va targ'ib qilish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi, 2017 yil 9 sentyabrdagi PQ-3261-son «Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi, 2017 yil 13 sentyabrdagi PQ-3271-son «Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to'g'risida»gi qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2010 yil 7 oktyabrdagi «2010–2020 yillarda nomoddiy madaniy meros ob'ektlarini muhofaza qilish, asrash, targ'ib qilish va ulardan foydalanish davlat dasturini tasdiqlash to'g'risida» 222-son qarori, 2018 yil 24 apreldagi 304-son «Baxshichilik va dostonchilik san'atini yanada rivojlantirish hamda takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarori, shuningdek mazkur faoliyatga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda xizmat qiladi.

Yurtimizda olib borilayotgan islohotlar natijasida Maktabgacha ta'lim mazmuni tubdan o'zgardi. Milliy va ma'naviy qadriyatlar asosida yangi dasturlar, mashg'ulotliklar, o'quv metodik tavsiyalar, ilmiy-metodik qo'llanmalar yaratildi. Xalq ma'naviy dunyosi uning bebaho asarlariga bog'liq. Ertangi yurt egalarning ma'naviyati yuksak, kelajagi porloq bo'lishi, xalqimiz tomonidan yaratilgan xalq dostonlari, o'lmas o'zbek qadriyat va an'alariga tayanishi shubhasiz. Milliy epik dostonlarimiz asrlar mobaynida xalqimizga juda katta ruhiy va ma'naviy quvvat berib kelayotir. Shuning uchun ular ma'naviy qadriyatlarimizning alohida tarkibiy qismi sanalanadi. Xalq dostonlari nafaqat og'zaki ijod bilan bog'liq badiiy an'alarimizni, balki milliy maishiy an'alarimizni, betakror va go'zal urf-odatlarimizni avlodlardan-avlodga yetkazishda alohida e'tiborga loyiqdir. Shu sabab ularni o'rganish milliy an'alarimiz tarixini, olis madaniyatimiz kuch-qudratini chuqur idrok etishga katta yordam beradi. Eng muhimi, xalq dostonlari milliy an'alarimizni yoshlar ongiga chuqur singdirish, har tomonlama yetuk barkamol avlodni tarbiyalab voyaga yetkazishda muhim rol o'ynaydi. «Alpomish» dunyo estetik tafakkuri tarixida kamdan-kam uchraydigan favqulodda va noyob badiiy hodisalardan biridir. Uning favqulodda va noyobligi shundaki, qadimiyatda yaratilgan bu ulkan epos baxshilar tomonidan asrlar davomida kuylanib, jonli epik an'alarda og'zaki ravishda bizgacha yetib keldi. Shuning uchun ham u bugungi kunda qadimiyatning buyuk bir ehsoni, o'zi yaratilgan davrning umumiy dunyoqarashi, ayni paytda jonli an'anaviy ijod va ijro sharoitlarida xalq ommasi ruhining ob'ektiv holatini davrlararo ifodalab, mazmun va shakl jihatidan goh kengayib, goh torayib, ko'plab variantlarda va xilma xil ko'rinishlarda ajdodlardan avlodlarga yetib kelgan adabiy yodgorlik, xalq milliy tarixidagi qahramonlik voqealarining afsonalar qobig'iga o'ralgan o'ziga xos badiiy ifodasi, buyuk epos sifatida baholanadi. «Alpomish» dostoni bundan ming yil oldin turkiy xalqlarning qadim dostonchilik an'analari asosida xalq og'zaki ijodi namunasi sifatida yaxlit doston shaklini olgan bo'lsa-da, aslida "Alpomish" dostonining eng qadim qatlamlari miloddan avvalgi yuz yilliklarda yurtimizda kechgan

jarayonlarning badiiy talqinini o'zida aks ettirgan. Qo'ng'iroq qabilasining turli hududlarga siljishi va ularning yangidan shakllanayotgan xalqlar tarkibiga kira borishi natijasida doston boshqa urug' va elatlarga ham o'tib, ularning epik an'analari asosida qayta ishlana borib, juda keng tarqaldi va nihoyat, uning yaratilishida ota-bobolari ishtirok etgan har bir xalqning o'z eposiga aylandi.

“Alpomish” dostonining badiiyatini, asosiy an'anaviy epik motivlarini, unda epos va marosim munosabatini ilmiy tadqiq qilishda H.T.Zarifov, M.Afzalov, T.Mirzaev, M.Murodov, B.Sarimsoqov, S.Ro'zimboev, M.Jo'raev, A.Musaqulov, I.Yormatov, M.Yoqubbekova, S.Yo'ldosheva, S.Mirzaeva, Sh.Turdimov, J.Eshonqulov, D.O'raeva, S.Avezov, N.Safarova, M.Ro'ziyeva kabi folklorshunos olimlarning asarlari asosiy ilmiy-nazariy manba vazifasini o'tadi. Jahon folklorshunosligi dostonlari yuzasidan tadqiqot olib borayotgan dunyodagi yirik ilmiy markazlarda ta'limning ilk negizi bo'lmish maktabgacha ta'lim tizimida xalqning boy manbasi ma'naviy ehtiyoj sifatida xalq dostonlarini o'rgatish axloqiy va ta'limiy tarbiyaning asosi hisoblanadi.

Maktabgacha ta'lim tizimida bolalar adabiyoti, pedagogika, bolalar nutqini o'stirish, bolalarni sahnalashtirish va ijodiy faoliyatga o'rgatish sohalari bo'yicha ko'rsatilgan yo'nalishlarda tarbiyalanuvchilarning umummadaniy va axloqiy ko'nikmalari, savodxonlik malakalarini shakllantirish bilan birga bolaning mantiqiy tafakkur qila olish salohiyatini, aqliy rivojlanishini, dunyoqarashini, kommunikativ savodxonligini oshirishga, jismonan sog'lom bo'lishga, moddiy borliq go'zalliklarini his etishga, go'zallik va nafosatdan zavqlana olishga, milliy urf - odatlarni iziga singdirishga va ardoqlashga, ularga rioya qilishga alohida ahamiyat berilgan.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Каримов И.А. "Алпомиш" дostonининг 1000 йиллигига бағишланган тантанали маросимда сўзланган нутк. – 1999 йил 6 ноябрь.
2. Алпомиш. Дoston. Ўзбек халқ қахрамонлик эпоси / Айтувчи Фозил Йўлдош ўғли. Нашрга тайёрловчилар Х.Зарифов ва Т.Мирзаев. – Т.: Шарқ, 1998. – 400 б.
3. Жўраев М. Ўзбек мавсумий маросим фольклори. – Т.: Фан, 2008. – 290 б.
4. Жўраев М. Фольклоршунослик асослари.: Ўқув қўлланма. – Т.: Фан, 2009. – 192 б.
5. Ўраева Д. Яхшиларга ёндашиб // Охунжон Сафаров. Ижодий портрет. – Т.: Мухаррир, 210. – Б.75-78.